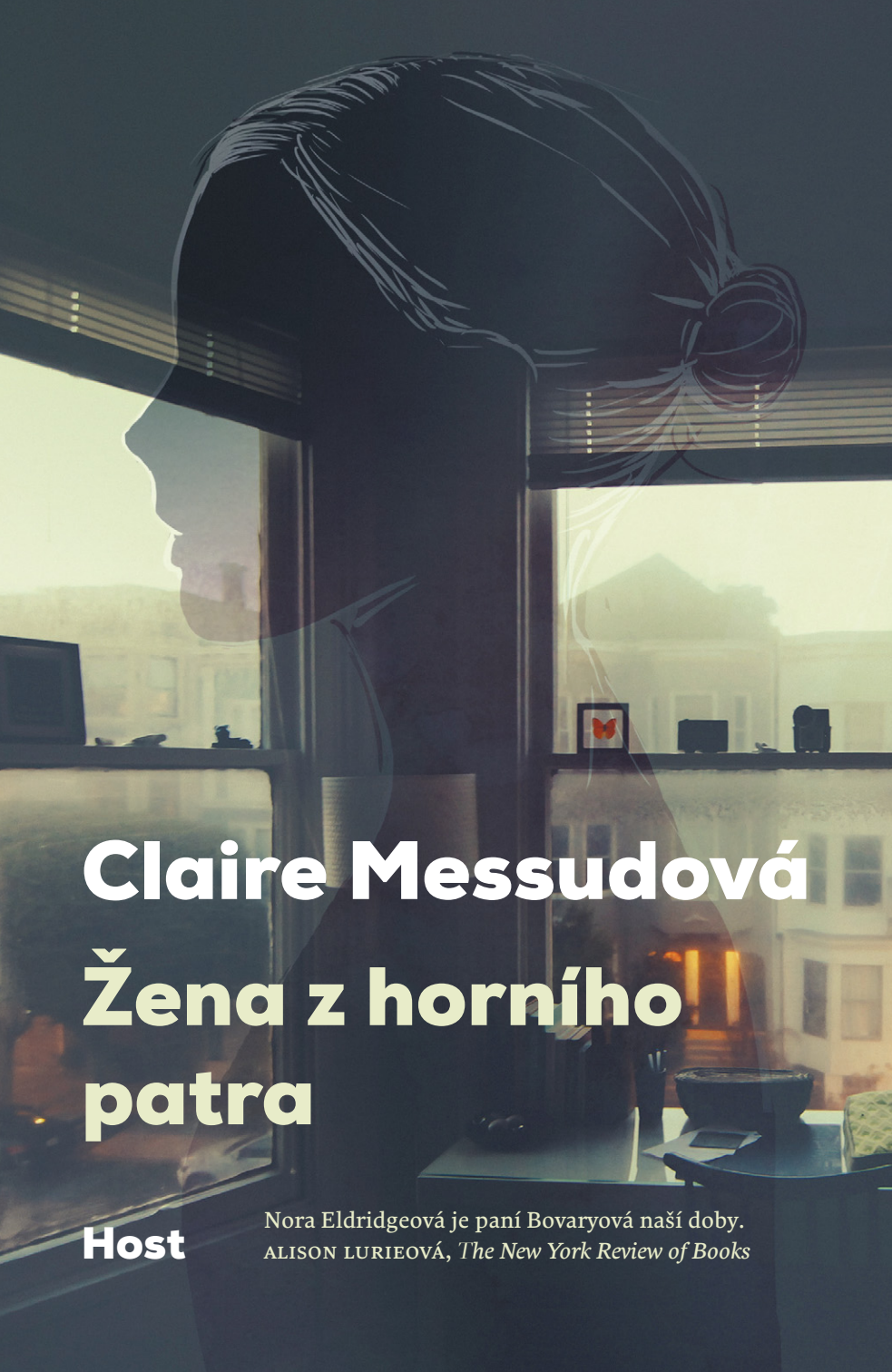

Claire Messudová

Žena z horního patra

Host

Nora Eldridgeová je paní Bovaryová naší doby.
ALISON LURIEOVÁ, *The New York Review of Books*

Claire Messudová
Žena z horního
patra

Claire Messudová
Žena z horního
patra

Brno 2015

The Woman Upstairs
Claire Messud

Copyright © 2013 by Claire Messud

Cover photo © Basheer Tome

Translation © Johana Eliášová, 2015

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2015
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-7491-960-2 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7491-961-9 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7491-962-6 (Formát MobiPocket)

Georgesovi a Anne Borchardtovým
a jako vždy také pro J. W.

Ognuno vede quello che tu pari, pochi sentono
quello che tu se'.

MACHIAVELLI, *Vladař*

Málo lidí asi chápe čistě subjektivní povahu onoho jevu,
kterým je láska a který vytváří novou osobnost, která
je dosti odlišná od bytosti známé pod tímž jménem
ve společnosti a která je tvořena prvky z větší části
pocházejícími z nás samých.

MARCEL PROUST, *Hledání ztraceného času*

Strčte si ty ideologie počestnosti do prdele.

PHILIP ROTH, *Sabbathovo divadlo*

Část první

1

Jak moc zuřím? To ani nechtějte vědět. To ať nikdo radši vůbec nechce vědět.

Jsem poslušná holka, hodná holka, holka, co mívala samé jedničky, spořádaná, dobrá dcera, ambiciózní v práci, nikdy jsem nikomu nepřebrala kluka a nikdy jsem nenechala žádnou kamarádku ve štychu, zvládám problémy svých rodičů a zvládám problémy svého bratra, a v žádném případě už dávno nejsem holka, je mi přes čtyřicet, sakra, v práci se mi daří, jde mi to s dětmi, držela jsem matku za ruku, když umírala, v tu chvíli i ty čtyři roky umírání před tím, a každý den volám otci — přesně tak, každý den, a jak je tam u vás na protějším břehu, tady je zataženo a taky trochu dusno. Předpokládala jsem, že na mém hrobě bude jednou napsáno „významná umělkyně“, ale kdybych zemřela právě teď, bylo by tam spíš „báječná učitelka/dcera/kamarádka“, a mně se chce křičet a velkými písmeny si na hrob napsat: JDĚTE VŠICHNI DO PRDELE.

Necítí se tak všechny ženy? Jediný rozdíl je v tom, jak moc to vnímáme, jak moc si svůj vztek uvědomujeme. Zuříme všechny, kromě těch, které jsou úplně pitomé, a já se bojím, že jim vymýváme mozky už od malička, takže úplně pitomé budou nakonec i ty, co mohly být chytré. Jak to myslím? Myslím to tak, že než se prvňáčky a druhačky z Appletonovy základky dostanou ke mně do třetí třídy, už jim v hlavě nic nezbyde — zajímá je jenom Lady Gaga a Katy Perry a francouzská manikúra a pěkné oblečení a jak vypadají jejich vlasy. Ve třetí třídě! Starají se víc o svůj účes a boty než o galaxie

a housenky a hieroglyfy. Jak se nám po těch revolučních sedmdesátých letech podařilo dostat do bodu, kdy být ženou znamená hrát si na blbou a vypadat dobře? Kdysi přece každý věděl, že ještě horší než mít na hrobě napsáno „poslušná dcera“ je mít tam „vypadala dobře“. Teď jsme ale ztraceni ve světě zevnějšku.

To proto tak zuřím — ne kvůli všem těm domácím pracím a zkrášlování a povinnostem, které mám jakožto žena, nebo spíš jakožto člověk, protože možná se to týká úplně všech. Zuřím proto, že jsem se tak strašně snažila dostat pryč z toho zrcadlového bludiště, z tohoto světa klamu a přetvářky, mého světa východního pobřeží Spojených států amerických první dekády jednadvacátého století. A za každým podělaným zrcadlem je další a každá chodba končí další chodbou a já se v tomhle domě smíchu už vůbec nesměju, ale nikde nejsou dveře s nápisem VÝCHOD.

Když jsem byla malá, na pouti jsme do domu smíchu chodili každý rok, měl dvě patra a vstupovalo se do něj hrozivě se smějícím sádrovým obličejem. Vešli jste otevřenou pusou mezi obrovskými zuby po jedovatě růžovém jazyku. Už podle toho obličeje to člověku mohlo být jasné. Měl být legrační, ale byl děsivý. Podlaha se místy propadala nebo se svažovala od jedné zdi ke druhé, stěny byly pokřivené, pomalované tak, aby člověku zmátly perspektivu. Úzkou chvějící se chodbu lemovala zeštíhlující a rozšiřující zrcadla, zrcadla, která převracela obraz vzhůru nohama, všude blikala světla a houkaly sirény. Na některých místech strop najednou klesl nebo se zvedla podlaha, občas obojí najednou, a já jsem měla pocit, že mě to rozmáčkne jako housenku. Dům smíchu byl mnohem děsivější než dům hrůzy, a to hlavně proto, že jsem se v něm měla bavit. Jediné, co jsem chtěla, bylo najít cestu ven. Jenomže dveře, na kterých bylo napsáno VÝCHOD, vedly jen do dalších šílených místností, do nekonečných pohyblivých

chodeb. Z domu smíchu vedla jenom jedna cesta, nelítostná až do konce.

Nakonec jsem pochopila, že takovým domem smíchu je i život. Jediné, co chcete, je najít dveře s nápisem VÝCHOD a utéct tam, kde budete žít doopravdy, ale nenajdete je nikdy. Nebo jinak, v posledních letech tady takové dveře byly, dokonce víc než jedny, a já jimi prošla a věřila tomu, aspoň na chvíli jsem věřila, že se mi podařilo dostat do reality — ach Bože, bylo to takové blaho a zároveň hrůza, taková intenzita, zdálo se to všechno tak jiné — dokud jsem si neuvědomila, že jsem pořád uvězněná v domě smíchu. Že mě podvedli. Dveře s nápisem VÝCHOD žádný východ nebyly.

Nejsem šílená. Naštvaná, to jo, ale šílená ne. Jmenuju se Nora Marie Eldridgeová a je mi čtyřicet dva let — což je o dost víc střední věk než čtyřicet nebo i čtyřicet jedna. Nejsem ani mladá, ani stará, ani tlustá, ani hubená, ani vysoká, ani malá, ani blondýna, ani bruneta, ani pěkná, ani škaredá. Myslím, že podle všeobecného mínění „občas vypadám docela dobře“, podobně jako hlavní hrdinky harlekýnek, které jsem v mládí hodně četla. Nejsem ani vdaná, ani rozvedená a s nikým nechodím. Kdysi bych byla stará panna, ale teď už se tomu tak neříká, protože to evokuje určitou sešlost, a být sešlý přece nikdo nechce. Do loňského léta jsem učila třetí třídu na Appletonově základní škole v Cambridge v Bostonu a možná se tam vrátím a budu to dělat i dál, ještě nevím. Nebo taky možná podpálím celý svět.

Možná.

Měli byste vědět, že i když nejdu pro sprosté slovo daleko, před dětmi tak nikdy nemluví — až na jeden nebo dva případy, kdy mi vyklouzlo osamoceně „sakra!“, ale jenom polohlasem a jenom výjimečně. Pokud si říkáte, jak může tak naštvaná osoba učit malé děti, ujišťuju vás, že vzteku jsme

schopni všichni, a někteří jsou k němu obzvlášť náchylní, ale abyste byli dobrým učitelem, musíte se umět ovládat, což já umím. Víc než dobře. Vychovali mě tak.

Navíc taky nejsem žádná podivínka, která by za svoje neštěstí nenáviděla celý svět. Respektive, v určitém slova smyslu podivínka jsem — ale není jí snad každá žena, která musí uhýbat stranou, ustupovat a přenechávat prostor ostatním, bez uznání, obdivu nebo poděkování? Ve dvaceti a ve třiceti je nás hodně, ve čtyřiceti a v padesáti celé zástupy. Svět by ale měl vědět, kdyby mu to ovšem nebylo u prdele, že žádné podivínky nejsme. Nežijeme v ellisonovském sklepe plném žárovek, ani v Dostojevského metaforickém podzemí. My jsme vždycky z vyšších pater. Nejsme brontëovské šílené ženy z podkroví — ty mají pozornosti dost, ať už v dobrém, nebo špatném smyslu. My jsme ty tiché ženy z posledních dveří ve třetím patře, jejichž odpadky jsou vždycky vyneseny, ty, které vás s radostným úsměvem vesele pozdraví na schodech a které za zavřenými dveřmi není nikdy slyšet. Žijeme životy tichého zoufalství, my ženy z horního patra, ať už chováme nějakou zatracenou kočku nebo otravného poskakujícího labradora, anebo ne, a absolutně nikdo si nevšimne, že máme vztek. Jsme naprosto neviditelné. Myslela jsem si, že to tak není, nebo aspoň ne u mě, ale pak jsem zjistila, že jsem úplně stejná. Teď už zbývá jenom přijít na to, jak s tím pracovat, jak tu neviditelnost využít, abych mohla vypustit ten oheň.

V životě jde o to rozhodnout se, na čem záleží. Realitu určují představy. Přemýšleli jste někdy, jestli byste radši uměli létat, nebo byli neviditelní? Už léta se na to lidí ptám a myslím si, že jejich odpověď mi odhalí, kým jsou. Žiju ve světě letců. Děti jsou skoro vždycky letci. A ženy z horního patra taky. Občas se nějaký nenasyta zeptá, jestli by nemohl umět obojí, a někteří — podle mě jsou to potměšilí mizerové bažící po moci,

kteří musí mít všechno pod kontrolou — volí neviditelnost. Většina z nás ale chce umět létat.

Pamatujete se na ty sny? Už se mi nezdají, ale bývaly potěšením mého mládí. Postavit se tváří v tvář beznaději — psům, kteří mě pronásledují, anebo našťvanému chlápkovvi, co mi hrozí pěstí nebo nějakou tyčí — a jenom zamávat rukama, pomalu se vznést, přímo nahoru jako vrtulník nebo nějaké božské zjevení, a pak si jen tak svobodně plachtit. Létala jsem nad střechami, zhluboka lokala vítr, klouzala po vzdušných proudech jako po vlnách, přes pole a přes ploty, podél pobřeží a nad zčeřeným, indigově modrým mořem. A pamatujete si, jak zářivá byla obloha, když jste letěli? Mraky jako osvětlené polštáře, mokré a hutné, když se do nich odvážíte, a hle — ten zázrak, co je za nimi! Létání mi kdysi bylo vším.

Došla jsem ale k závěru, že to byla špatná volba. Když si totiž myslíte, že svět patří vám, ale ve skutečnosti jenom od něčeho odlétáte pryč, ti pronásledující psi a chlápek s tyčí nezmizí jenom proto, že už je nevidíte. Ti jsou skuteční.

Co se týče neviditelnosti, ta dělá svět opravdovějším. Vjdete do místnosti, ve které jakoby nejste, a slyšíte, co lidi říkají, když se nemusí hlídat, vidíte, jak se pohybují, když jste pryč. Vidíte je bez masek, anebo naopak ve všech maskách, které mají, protože je můžete vidět kdykoli. Zjistit, co se děje, když tam nejste, může být celkem bolestivé, ale na druhou stranu, aspoň to víte.

Tak vidíte, celé ty roky jsem se mýlila. Většina ostatních lidí taky. A teď, když jsem zjistila, že neviditelná doopravdy jsem, teď obzvlášť musím přestat chtít létat. Chci přestat mít tu potřebu. Chci to všechno vrátit zpátky, ale zároveň nechci. Chci tu svou bezvýznamnost nějak využít. Nemyslete si, že to nejde.

2

Všechno to začalo tím chlapcem. Jmenoval se Reza. Dokonce i když jsem se s ním setkala naposledy, naposledy ve svém životě, letos v létě, když už byl dávno jiný, téměř mladý muž nelogických proporcí, s dlouhým nosem, pupínky a přeska-kujícím hlasem začínající dospělosti, pořád jsem v něm viděla tu dřívější dokonalost. Ten obraz mi pořád září v mysli, spo-řádaný osmiletý chlapec, pohádkové dítě.

První školní den přišel do hodiny pozdě, vážný a nejistý, šedé oči doširoka otevřené, jeho husté dlouhé řasy se i přes viditelnou snahu nemrkat, a hlavně se nerozplakat chvěly. Všechny ostatní děti — většinu z nich jsem znala z loňských přestávek na školním hřišti, některé dokonce i jménem — při-šly včas a stihly se nachystat, měly svoje aktovky s učebnicemi a svačinami, rodiče jim na rozloučenou zamávali ode dveří, některé měly pořád ještě růžový otisk máminy rtěnky na tvá-řích; našly si svoje místo a všichni jsme se navzájem předsta-vili a každý řekl jednu hlavní zajímavost o svých prázdninách (dvojčata Chastity a Ebullience strávila dva měsíce u babičky na Jamajce, babička chovala kuřata — jedna zajímavost na kaž-dou z nich, Mark T. si sestavil motokáru a jezdil s ní v parku, Shi-shina rodina si z útulku vzala osmiletého bígla jménem Superman — „Je stejně starý jako já,“ řekla pyšně — a tak dále), a pak jsme se pustili do sestavování pravidel chování ve třídě („Neprděť,“ zavolal zezadu od okna Noah, což vzbudilo všeobecné veselí), když tu se otevřely dveře a vstoupil Reza.

Věděla jsem, kdo to je, protože všichni ostatní z mého seznamu už byli na místě. Zaváhal. Opatrně našlapoval ve

svých strohých uzavřených sandálech, jako by kráčel po laně. Nevypadal jako ostatní děti — ne kvůli olivové pleti, drobnému hustému obočí, ústům, ale kvůli upravenému, formálnímu a nezvyklému oblečení. Měl na sobě modrobílé kostkovanou košili s krátkým rukávem a dokonale vyžehlené tmavomodré lněné kalhoty. V sandálech ponožky. Nenesl si žádnou aktovku.

„Reza Šahíd, že?“

„Jak to víte?“

„Děti,“ vzala jsem ho za ramena a pootočila směrem ke třídě, „tuhle je náš poslední nový žák. Reza Šahíd. Vítej.“

Všichni nahlas volali: „Ahoj, Rezo,“ a já si i zezadu všimla, jak se Reza snaží sebou necukat: vlasy nad čelem jako by se mu posunuly nahoru a špičky uší se mu třáslly. Už v tu chvíli jsem si ten zátylek zamílovala, ty pečlivě upravené černé kudrny jako mořské vlny lemující nerovné pobřeží podél jemného, křehkého mysu jeho krku.

Už jsem ho totiž znala, víte. Nevěděla jsem, že se jmenuje Reza, nikdy by mě nenapadlo, že bude mým žákem ve 3. E, ale setkala jsem se s ním o týden dřív v supermarketu, zírala jsem na něj a on zíral na mě, a dokonce jsme se společně i trochu zasmáli. Bojovala jsem u pokladny s taškami, jedna měla utržené ucho a já se ji snažila chytit zespoda, zbytek nákupu ve druhé ruce, ale podařilo se mi jen vysypat všechna koupená jablka na podlahu. Celá jasně červená se rozkutálela až ke kavárenským stolkům u oken. Rozběhla jsem se za nimi, v předklonu, nákupní tašky a kabelku jsem nechala položené uprostřed uličky. Na kolenou jsem sahala pod stůl pro posledního zbloudilce, levou rukou jsem si nemotorně tiskla k hrudi čtyři otlučená jablka, když vtom mě krátké jiskřivé zasmání přimělo vzhlednout. Přes zadní stranu vedlejší sedačky se naklánělo krásné dítě s rozčuchanými poskakujícími

kudrnami, v tričku umolousaném od předchozího skotačení a krvavé omáčky, kterou mělo kdoví s čím k obědu.

„Co je tady sakra k smíchu?“ S tím *sakra* jsem si nemohla pomoci.

„Vy,“ odpověděl po chvilce ticha, ústa vážně stažená, ale v očích veselí. Měl silný přízvuk. „Jste hrozně srandovní, v těch vašich jabkách.“

Mohlo za to něco v jeho obličejí, matná jemnost tváří s mírným nádechem do růžova, bujnost černých vlasů, obočí a řas, pobavený intenzivní pohled šedých očí s drobnými skvrnkami — proti své vůli jsem se usmála, pohlédla na ty dvě hromádky potravin, které jsem nechala stát kousek od pokladny, představila si svůj ježibabí tanec nad podlahou, viděla se tak, jako viděl on mě. „Asi máš pravdu.“ Postavila jsem se. „Dáš si?“ nabídla jsem mu poslední jablko zachráněné z prachu. Nakrčil nos a znovu se krátce zasmál.

„Už se nehodí.“

„Ne,“ řekla jsem. „Asi ne.“

Cestou ke dveřím jsem se za ním ještě jednou ohlédla. Nebyl tam ani s matkou, ani s otcem. Jeho slečna na hlídání, mladá, s obrovskými ňadry, položila potetovanou ruku — vzor byl keltský — na opěradlo sedačky. Měla rudé vlasy a ve spodním rtu něco, co vypadalo jako zavírací špendlík. Líně odtrhávala listy salátu, jeden po druhém, a pozorovala obchod, jako by to byla televize. Chlapec se přestal vrtět a upřel na mě pohled, bezostyšný a dlouhý, ale bez výrazu, a když jsem se na něj usmála, otočil se. To tedy byl Reza.

Brzy bylo jasné, že jeho angličtina je dost omezená, ale nebála jsem se o něj. Ten první školní den jsem si večer otevřela jeho složku a zjistila, že bydlí v bytě, který je součástí luxusního univerzitního bytového komplexu ve slepé ulici u řeky. To znamená, že jeho rodiče jsou nejenom vysokoškoláci, ale že na univerzitě pracují anebo jsou to nějak jinak významní lidé.